

Kommunal- og distriktsdepartementet

Oslo, 4.12.2023

Norsk Presseforbund (NP) er paraplyorganisasjonen for frie redaktørstyrte medier, herunder redaktører, journalister og utgivere, som følger Vær Varsom-plakaten og Redaktørplakaten. Norsk Redaktørforening (NR) er en landsomfattende sammenslutning av redaktører i alle typer medier med rundt 800 medlemmer. Begge organisasjonene skal ivareta og forsvare ytringsfriheten og pressefriheten, for å styrke den frie presse som en av de viktigste institusjonene i et demokratisk samfunn.

Innspill til ny nasjonal digitaliseringsstrategi

Vi viser til regjeringens ønske om innspill og takker for muligheten til å levere til utsatt frist. NP deltok på et muntlig innspillsmøte om ny strategi, og meldte da inn fire hovedpunkter til strategien på vegne av mediene. I dette skriftlige innspillet utdypes vi disse. Vi viser ellers til innspill fra NJ og MBL, og stiller oss også bak dem. Vi vil også legge til at dette er et omfattende arbeid som høyst sannsynlig vil omfatte flere områder enn dem vi har berørt, også fordi det vil dukke opp nye problemstillinger fremover. Vi vil derfor understreke behovet for en løpende og åpen debatt på dette området. Vi stiller gjerne i møter med regjeringen der vi kan utdype våre synspunkter.

1. Strategien må sikre rimelig balanse mellom personvern og ytringsfrihet.

Personvern og ytringsfrihet er to likestilte rettigheter som begge er beskyttet i Grunnloven og Den europeiske menneskerettskonvensjonen. Ved kollisjon skal disse vurderes og balanseres opp mot hverandre. Digitaliseringsstrategiene må tilrettelegge for at Norge ivaretar begge disse rettighetene. Vi er bekymret for en utvikling der personvernet griper uforholdsmessig inn i ytringsfriheten.

I løpet av de siste 20 årene er det stadfestet gjennom rettspraksis både fra Høyesterett og EMD at ytringsfriheten også beskytter retten til å motta opplysninger.¹ Personvernforordningen

¹ HR 2021-526-A avsnitt 40, Magyar Helsinki Bizottság v. Ungarn (18030/11, 8. november 2016, storkammer), avsnitt 148.

pålegger også medlemsstatene å sikre at beskyttelsen av personopplysninger står i forhold til retten til ytrings- og informasjonsfrihet, «herunder behandling som finner sted i journalistisk øyemed eller med henblikk på akademiske, kunstneriske eller litterære ytringer» og den fastslår at forordningen ikke innskrenker retten til innsyn i offentlig myndigheters dokumenter.»²

Unntaket for journalistiske formål og bestemmelsen om dokumentinnsyn skal altså sikre at personvernet ikke griper for langt inn i retten til informasjonsfriheten. Vår erfaring er likevel at dette ikke alltid følges i praksis. Journalister nektes tilgang til informasjon med GDPR eller personvern som eneste begrunnelse. Dette påvirker mediernes mulighet til å ivareta rollen som «public watchdog» og det påvirker samfunnets informasjonstilgang.

I skriftlige innspill til strategien har Datatilsynet spilt inn at personvern må være en del av grunnmuren for ny strategi, mens KS foreslår som et mulig tiltak å etablere kommunesektorens kompetansemiljø/senter for personvern.

Vi støtter behovet for å innarbeide strukturer som beskytter grunnleggende menneskerettigheter, men vil advare mot tiltak som kan føre til en ubalanse ved å kun vektlegge personvern. Det er avgjørende viktig at tiltak for å beskytte personvernet settes sammen med tiltak for å beskytte ytringsfriheten. Vi foreslår at dette innarbeides som et grunnprinsipp i strategien.

Både Ytringsfrihetskommisjonen og Personvernkommisjonen (2022) foreslo mekanismer for å sikre at nye tiltak ble sett i sammenheng med allerede eksisterende tiltak når en skulle vurdere konsekvenser for ytringsfrihet og personvernet.³ Mekanismer som ser på samlet effekt av nye og eksisterende tiltak bør også være en del av en digitaliseringsstrategi.

2. Strategien må sikre pressefrihet på globale plattformer.

En del av strategien bør være å være tettere på prosessene i EU som påvirker den norske offentligheten. Dette gjelder alt fra store spørsmål som regulering av tech-giganter og KI til de mer detaljerte som etablering av felles europeisk digital identitet. Målet bør alltid være å finne løsninger som åpner for innovasjon, ivaretar redaksjonell frihet, samt stiller krav om åpenhet og gjennomsiktighet. Norge bør dessuten kartlegge og utnytte eventuelle handlingsrom innenfor forordninger som DSA og DMA, og vurdere hvordan disse kan brukes til å stille strengere krav til innsyn i selskapenes operasjoner i Norge og hvordan de forholder seg til norskspråklig innhold. Dette var også en av Ytringsfrihetskommisjonens anbefalinger, som også fremhevet at tydelige nasjonale krav vil styrke Norges posisjon som foregangsland for åpenhet og innsyn i Europa.⁴

Som Digitaliseringsdirektoratet påpeker i sitt skriftlige innspill til strategien bør det være et mål for Norge å ta en mer aktiv rolle i EUs digitaliseringsarbeid og arbeid med å regulere tech-selskapene i fremtiden. Dialogen mellom mediene og tech-gigantene må opprettholdes. Videre bør Norge ta en pådriverrolle for å sørge for at tech-gigantene viser åpenhet og gir innsyn. Vi viser

² Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2016/679 av 27. april 2016 om vern av fysiske personer i forbindelse med behandling av personopplysninger og om fri utveksling av slike opplysninger samt om oppheving av direktiv 95/46/EF (generell personvernforordning) [GDPR] artikkel 85 og 86.

³ NOU 2022:9 kap. 7.10.2 og NOU 2022:11 kap. 6.4.2.1.

⁴ NOU 2022:9 punkt 8.8.3

her til brev sendt fra presseorganisasjonene til Kommunal- og distriktsdepartementet datert 8. februar.⁵

Det er dessuten behov for systemer som sikrer dokumentasjon på brudd på kravene i de nye EU-forordningene DSA og EMFA. Medietilsynet bør få rollen som nasjonal koordinator med ansvar for å håndheve DSA.

3. Strategien må legge til rette for en styrket mediepolitikk.

En stadig strøm av uredigert informasjon øker faren for å bli lurt, desinformert eller utsatt for skadelige påvirkningsoperasjoner. Skaden ved feilinformasjon og falske nyheter er uoverskuelig. Et viktig punkt i regjeringens digitaliseringsstrategi må være å styrke samfunnets evne til å stå imot denne type ytringer.

Ytringsfrihetskommisjonens klare anbefaling var å styrke samfunnets motstandskraft framfor å forsøke å regulere seg bort fra innslag av usannheter og feilinformasjon i offentligheten:

«Det viktigste som kan gjøres for å redusere og håndtere skadevirkninger, er å styrke samfunnets og den enkelte medborgers evne til å vurdere, sortere og håndtere flommen av tilgjengelig informasjon. En godt utdannet befolkning som forholder seg kritisk og selvstendig til informasjonen den konsumerer – det man kan kalle beredte borgere – er den beste beskyttelsen mot desinformasjon.»⁶

En avgjørende faktor for å styrke borgeres evne til å stå imot falske nyheter og feilinformasjon, er et mangfold av frie og uavhengige redaktørstyrte medier som kan formidle informasjon basert på et sett av etterprøvbare og forutsigbare prinsipper, og som når ut til flest mulig deler av samfunnet. Dette trekkes fram både av Både Ytringsfrihetskommisjonen og Totalberedskapskommisjonen. Samfunn hvor flere forholder seg til et begrenset antall samlende og allment respekterte medier, er også i forskning trukket fram som en faktor som påvirker skadepotensialet i et samfunn negativt.⁷

Å legge til rette for en styrket mediepolitikk som tilrettelegger for et mangfold av uavhengige redaksjonelle medier bør derfor være en del av ny digitaliseringspolitikk.

4. Strategien må tilrettelegge for dokumentinnsyn ved automatisert saksbehandling og viderebruk av offentlig informasjon.

Det bør fremgå av strategien at offentlighetsprinsippet og innsynsretten må sikres før forvaltningen tar i bruk nye digitale systemer og nye former for automatisert saksbehandling.

Det er viktig at forvaltningen ikke tar i bruk systemer før retten til innsyn er sikret i løsningen. Et eksempel på det motsatte er en løsning som viser seg å være utbredt i flere norske kommuner, der folkevalgte kommuniserer i en egen løsning uten innsyn for allmennheten. Til tross for at Sivilombudet i to uttalelser etter klage på en konkret kommune har uttalt seg kritisk om

⁵ *Digital Services Act: Hvordan sikre innsyn i de største plattformene og en norsk pådriverrolle*

⁶ NOU 2022:9 punkt 9.9

⁷ Humprecht, E., Esser, F. og Van Aelst, P. (2020). Resilience to Online Disinformation: A Framework for Cross-National Comparative Research. *The International Journal of Press/Politics Vol 25, Issue 3, 2020.*
<https://doi.org/10.1177/1940161219900126>

løsningen og påpekt at forvaltningen ikke kan ta i bruk digitale løsninger i strid med offentlighetsprinsippet, har praksisen i den aktuelle kommunen fortsatt.⁸

Formuleringen fra Sivilombudet i den ene saken, kan være til inspirasjon for hvordan dette kan formuleres:

«Ombudet vil derfor avslutningsvis minne om at forvaltningen plikter å innrette seg på en måte som gjør at den klarer å overholde de rettslige rammene for saksbehandlingen. Forvaltningen kan derfor ikke ta i bruk digitale verktøy som gjør at den ikke klarer å overholde de rettslige rammene – herunder forvaltningsloven, offentleglova og kommuneloven. (punkt 3)»

Videre er det avgjørende viktig for muligheten til å kontrollere datagrunnlag og saksbehandling at det gis innsyn i datagrunnlaget ved automatisert saksbehandling slik at mediene og andre kan drive uavhengig kontroll av dette.

Til slutt vil vi minne om betydningen av at dette arbeidet ikke skjer isolert. Det må sees i sammenheng med andre prosesser innenfor digitalisering, som gjennomføring av åpne data-direktivet (2019/1024) og arbeid med ny datadelingslov, ny arkivlov og oppfølging av ytringsfrihetskommisjonens og personvernkomisjonens utredninger.

Mvh

For Norsk Presseforbund
Elin Floberghagen
generalsekretær

For Norsk Redaktørforening
Reidun Kjelling Nybø
Generalsekretær

⁸ 2022/4149 (Politikerportal 1 og Politikerportal 2).